

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΗΣ ΑΡΩΜΟΥΝΙΚΗΣ ΛΕΞΗΣ Μπάνα (bana)

Του Τσιαμήτρου Γιάννη
εκπ/κού-χοροδιδασκάλου

Οι όροι Αρωμουνική (νεολογισμός) και Βλάχικη είναι ταυτόσημοι και για την προέλευση της αρωμουνικής λέξης μπάνα (bana = ζωή) η βιβλιογραφία αμφονεί.

Αν και η λέξη αυτή σώζεται μόνο στο ρωμανικό ιδίωμα των Αρμάνων (Βλάχων) της ελληνικής χερσονήσου, εν τούτοις ο Ρουμάνος Hasdeu την θεωρεί αποκλειστικά ρωμανική επειδή την θεωρεί εντελώς άγνωστη στους γειτονικούς λαούς. Ο συγγραφέας (Α.

Λαζάρου) παραθέτει την άποψη του συγκεκριμένου επιστήμονα με λεπτομέρεια, πράγμα που δεν θα μπορούσε να αποδοθεί σε ένα περιληπτικό σημείωμα όπως το παρόν. Στην ουσία, ο Α. Λαζάρου μας λέει, ότι ο Hasdeu δολιχοδρομεί, κάνει και μια απόπειρα ετυμολόγησης της από το ελληνικό ρήμα 'βαίνω', όμως στο τέλος δεν δίνει λύση στο θέμα ετυμολογικά.

Με το θέμα ασχολήθηκε και ο Ρουμάνος καθηγητής του Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου T. Parahagi, ο οποίος τελικά στο ετυμολογικό του λεξικό της αρωμουνικής κλείνει το λήμμα με ερωτηματικό (ως άγνωστο), ενώ είχε πιστέψει ότι η ετυμολογία της λέξης bana με την σημασία της βλάχικης γλώσσας θα ήταν δυνατή με την μελέτη του Αλβανικού λεξιλογίου.

Χωρίς αντίρρηση, όλες οι προσπάθειες ετυμολόγησης της λέξης (περσική, ρωμανική, αλβανική κλπ) είναι σπουδαίες, όμως, παρουσιάζουν ένα γενικό μειονέκτημα: Όλες ξεκινούν από την εσφαλμένη αρχή, σύμφωνα με την οποία οι Αρωμούνιοι-Βλάχοι δεν είναι αυτόχθονες.

Έτσι, με την ολοένα ευρύτερη αποδοχή της αυτοχθονίας των Βλάχων, η διερεύνηση της αρχής της λέξης στον λεξιλογικό θησαυρό της ελληνικής γλώσσας δικαιολογείται και ίσως αποκτά πολύ περισσότερο από το καθαρά γλωσσολογικό ενδιαφέρον.

Στην αρχαία ελληνική γλώσσα (βοιωτική διάλεκτος) υπάρχει η λέξη 'βάνα' που σημαίνει 'γυναίκα'. Η μεταβολή από την αρχική σημασία στην σημερινή βλάχικη (ζωή) γίνεται πιο κατανοητή από όσες επιχειρήθηκαν προηγουμένα γιατί η γυναίκα δίνει ζωή (ζειδωρος, ζωοποιός). Αυτό δεν το αναφέρουν στα λεξικά τους ούτε ο Κ. Νικολαΐδης, ούτε ο Rosler, ούτε ο Meyer, ούτε ο T. Parahagi ούτε άλλοι.

Συγκεκριμένα η λέξη θησαυρίζεται στην αρχαιότητα από τον Ησύχιο, τον Ηρωδιανό, αλλά και από πολλούς μετέπειτα λεξικογράφους (Liddle-Scott, Σκαρλάτος Δ. Βυζάντιος, Δ. Δημητράκος κλπ).

Εύλογα θα αναρωτηθεί κανείς: Πως είναι δυνατόν ένα στοιχείο της βοιωτικής (διαλέκτου) να επιβιώνει στη αρωμουνική, αφού σήμερα στην Βοιωτία δεν ομιλείται η αρωμουνική (αν και βλάχικος γάμος, κάθε χρόνο, πανηγυρίζεται την Καθαρά Δευτέρα);

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στην κοιτίδα των Βλάχων, στην Πίνδο, οι Βοιωτοί ανευρίσκονται ήδη περί το 1900 π.Χ. (Ακαδημαϊκός Μ. Σακελλαρίου). Ο συγκεκριμένος καθηγητής μάλιστα, μεταξύ άλλων, γράφει ότι το όνομα των Βοιωτών, με επίθημα -ο-, χαρακτηριστικό πολλών εθνικών ονομάτων συγκεντρωμένος στην Ήπειρο, δηλώνει καταγωγή από το Βόιο, ορεινό όγκο της Βόρειας Πίνδου.

Έτσι, Έλληνες με αιολικά, βοιωτικά στοιχεία στη γλώσσα τους από τις αρχές της ρωμαϊκής κράτησης δέχονται λατινικές επιδράσεις ή φθάνουν στη διγλωσσία. Αλλά στο δεύτερο γλωσσικό όργανο, το ρωμανικό, διασώζονται από το ελληνικό γλωσσικό υπόστρωμα, την πρώτη γλώσσα, λέξεις ή δομικά κατάλοιπα, όπως coru < χορός, kınara < κινάρα (=αγκινάρα) ή τα αριθμητικά unspragivinti < unum supra viginti < έν επί ίκατι (= είκοσι ένα) κ.α.

Το ίδιο ισχυρό τεκμήριο τόσο της αυτοχθονίας όσο και της ελληνικότητας των Αρωμούνων- Βλάχων, αποτελούν το επιγραφικό υλικό, οι ιστορικές πηγές και ποικίλες άλλες μαρτυρίες, οι οποίες δεν αξιοποιήθηκαν έγκαιρα, ώστε να συντελέσουν στην πλήρη, αντικειμενική και έγκυρη ενημέρωση όλων και κυριότερα στην αποστόμωση οργάνων προπαγανδιστών ή θυμάτων τους.

(Περιληπτική απόδοση από μελέτη του Αχ. Λαζάρου που δημοσιεύθηκε στο ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ, 14, 1992, 433-451)